

Josep Raventós i Casals

EN EL CENTENARI DE LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL. L'HOSTALETENC JOSEP RAVENTÓS I CASALS, UN INTERNACIONALISTA A LA PÀTRIA DE JEAN JAURÈS

FRANCESC VALLS-JUNYENT

L'any passat es va commemorar el centenari de l'esclat de la Primera Guerra Mundial, un conflicte armat que es va desenvolupar principalment en territori europeu entre l'agost de 1914 i primers de novembre de 1918, moment en què els principals contendents van signar un armistici que va permetre obrir negociacions per a la signatura dels corresponents tractats de pau a partir de l'any 1919.¹ Mart, el déu de la guerra dels romans, va campar desfermat pel vell continent i en poc més de quatre anys va acabar amb la vida d'uns vuit milions de persones.² La barbàrie de la guerra es va experimentar en un grau molt superior a com s'havia pogut patir mai abans. Les guerres anteriors, en el continent europeu, no havien assolit tanta crueltat, ni en cap cas havien estat tan mortíferes. Ni la Guerra dels Trenta Anys de 1618 a 1648, ni el gran conflicte internacional que es

va desencadenar amb motiu de la Successió a la corona espanyola a l'inici del segle XVIII, ni tan sols les guerres napoleòniques es van acostar de lluny al nombre de víctimes de la que va passar a ser denominada com la Gran Guerra.³

Com és ben conegut, la monarquia espanyola no va participar en aquest conflicte i va adoptar una posició de neutralitat, segurament més forçada que volguda. Ara bé, això no treu que els efectes de la contesa també es deixessin sentir a Catalunya, encara que de manera indirecta. L'actualitat bèl·lica va esdevenir un tema de conversa quotidiana que va desfermar vives polèmiques entre els partidaris de l'un i l'altre bàndol, entre germanòfils i aliadòfils.⁴ Fins i tot, des de Catalunya, es va organitzar un grup de voluntaris catalans que va allistar-se a la legió estrangera francesa que va participar en els combats del costat dels aliats. Aquest grup va poder comptar a partir de 1916

1. Entre les moltes monografies publicades amb motiu del centenari de l'esclat de la Gran Guerra, podem destacar David Stevenson, *1914-1918. Historia de la Primera Guerra Mundial*, Barcelona: Debate, 2014 o la de Norman Stone, *Breve historia de la Primera Guerra Mundial*, Barcelona: Ariel, 2013, a banda dels llibres clàssics com el de Marc Ferro, *La Gran Guerra. 1914-1918*, Madrid: Alianza Editorial, 1984 o bé el petit llibre de Pierre Renouvin, *La Primera Guerra Mundial*, Vilassar de Mar: Oikos-tau, 1972.

2. La xifra varia segons les fonts. Prenc aquesta dada de M. Howard, *La primera guerra mundial*, Barcelona: Crítica, 2002, p. 175.

3. Vegeu John Keegan, *Historia de la guerra*, Madrid: Turner Publicaciones, 2014.

4. Jordi Casassas Ymbert, «L'impacte de la Guerra sobre una societat neutral», dins Borja de Riquer (dir.), *Història. Política, Societat i Cultura als Països Catalans*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, vol. 8, p. 38-41; D. Martínez Fiol, «Aliadòfils i germanòfils a Catalunya: elements per comprendre la mobilització catalanista durant la Gran Guerra, 1914-1918», dins *El catalanisme i la Gran Guerra (1914-1918)*, Barcelona: La Magrana-Diputació de Barcelona, 1988, p. V-XXXIX.

amb un Comitè de Germanor amb els Voluntaris Catalans, que des de Catalunya pretenia fer arribar ajuda als desplaçats al front de guerra. Tot plegat va ser organitzat des de les files d'entitats com la Unió Catalanista, els dirigents de la qual pensaven que aquesta podia ser una manera d'internacionalitzar la lluita de Catalunya per l'alliberament nacional, talment com ho estaven fent Polònia o Bohèmia.⁵ Mentrestant, la indústria catalana, tot i treballar a ple rendiment, dia i nit, no donava coll per complir les voluminoses comandes provinents dels països bel·ligerants de tota mena de material relacionat amb l'activitat militar.⁶

Aprofitant l'avinentsa de l'efemèride, i en el context actual en què després dels més recents atemptats la paraula «guerra» ha tornat als titulars de primera plana dels diaris, voldríem aprofitar per recordar el que va significar un daltabaix de la magnitud de la Gran Guerra. Ho volem fer centrant-nos en aquells sectors de la població, tant dels països contendents com dels neutrals, que es van mostrar contraris a la guerra tot manifestant un posicionament decididament pacifista. Ens ofereix aquesta oportunitat la troballa d'un parell de cartes datades el 1915, escrites des d'aquella França de la Primera Guerra Mundial per un jove hostaletenc, Josep Raventós i Casals, que explicava amb passió a la seva família el perquè de la seva vocació pacifista.

5. David Martínez Fiol, *Els «Voluntaris catalans» a la Gran Guerra: 1914-1918*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

6. Vegeu el dossier «La Gran Guerra i l'economia catalana» a *Recerques*, 20 (1988) amb articles d'Àngel Calvo, Esteve Deu, P. Gabriel, Josep Lluís Martín Ramos i Albert Arnavat. A nivell general espanyol, vegeu Carles Sudrià, «Los beneficios de España durante la Gran Guerra. Una aproximación a la balanza de pagos española, 1914-1920», *Revista de Historia Económica*, 1990 (2), p. 363-396.

EL FRACÀS DE LA PAU I L'INICI DE LA GRAN GUERRA

Resulta encara avui extraordinàriament difícil d'explicar per als historiadors com una catàstrofe com la de la guerra de 1914 a 1918 va poder començar amb un estat d'eufòria tan generalitzat entre la població dels països bel·ligerants. La guerra es veia a venir de feia temps i, a primers d'agost de 1914, la gent es manifestava amb exaltació perquè finalment havia arribat. Tant a París com a Berlín, tant a Viena com a Sant Petersburg (topònim que en aquells dies de la guerra va ser eslavitzat i transformat en el de Petrograd per evitar les ressonàncies germàniques), les declaracions de guerra van ser rebudes amb un entusiasme esgarrifós vist a la llum dels resultats que va acabar tenint tot plegat.⁷ Només uns sectors molt reduïts de la població van gosar manifestar-se obertament en contra del conflicte en aquest context tan absolutament favorable. Es tracta de grups molt reduïts de militants dels sindicats i partits d'esquerres dels diferents països que es van mantenir fermes en la defensa de l'ideari pacifista que havia caracteritzat i impregnat els corrents ideològics a l'empara dels quals s'havia desenvolupat el moviment obrer durant el segle XIX.⁸

El socialisme, juntament (i ben sovint en contraposició) amb l'anarquisme, eren dues línies de pensament que havien sorgit i s'havien desenvolupat en el segle XIX en paral·lel a la industrialització i al consegüent creixement de la classe obrera com a categoria social. Les fortes desigualtats socials i les precàries condicions de treball i de subsistència del proletariat industrial van conduir a l'articulació de diverses propostes ideològiques i polítiques que tenien per objectiu superar les contradiccions inherents a aquest ordre social manifestament injust que havia sorgit de la transformació industrial de l'economia i la societat

7. M. Howard, *La primera guerra mundial...*, p. 45-48.

8. M. Ferro, *La Gran Guerra...*, p. 75-83 i 282-313.

europées. D'aquestes dues principals propostes de transformació de la societat, anarquisme i socialisme, cal destacar que aquest darrer moviment va anar prenent embranzida en els principals països d'Europa durant les últimes dècades del segle XIX: això va ser quan, en la majoria de països, van aparèixer partits obrers de filiació socialista-marxista que es proposaven conquerir el poder per iniciar una transformació de la societat, en un primer moment per la via revolucionària, encara que després va anar agafant cada cop més força també la via reformista-gradualista.⁹

El moviment obrer era intrínsecament pacifista, perquè considerava que les guerres nacionals no tenien sentit en la mesura que els obrers i els sectors populars a tots els països tenien els mateixos interessos. Els treballadors d'un país mai no havien de lluitar en una guerra contra els seus germans d'algun altre país, perquè tots, arreu, patien el mateix tipus d'abusos i de problemes i, en conseqüència, existia entre ells una solidaritat internacional que estava per damunt dels sentiments nacionals. L'única lluita que segons els líders obrers tenia sentit que portessin a terme els treballadors era la lluita que els teòrics socialistes Marx i Engels en deien «de classes», amb l'objectiu d'aconseguir la transformació revolucionària de la societat.

Aquesta idea de la confluència d'interessos i de l'existència d'una solidaritat entre els obrers de tots els països és el que el 1864 va conduir a constituir l'Associació Internacional de Treballadors, amb l'objectiu de coordinar i fer més eficient la lluita de la classe treballadora per aconseguir millorar la seva situació i acabar per sempre més amb les injustícies socials de què eren víctimes. Tot i l'efímera durada de l'AIT (cap a 1871 es podia donar per dissolta), va servir per fer emergir l'internacionalisme com a ideologia. Reconstituïda

el 1889, aquesta segona Associació Internacional de Treballadors reprendria la lluita en favor de la pau basada en l'internacionalisme. Ho feia en un context ben poc favorable, perquè la frenètica cursa colonialista-imperialista desfermada entre les principals potències europees va provocar que comencessin a sovintejar incidents i conflictes entre elles, la qual cosa feia presagiar que l'esclat d'una guerra general no podia trigar gaire a produir-se.¹⁰

En aquest context, en els primers anys del segle XX i en les reunions de la Internacional, el tema de la guerra havia estat present diverses vegades en l'ordre del dia i havia estat objecte de discussió i debat de manera recurrent. Les delegacions dels diferents països reunits en el Congrés de la Internacional celebrat a Stuttgart el 1907 van acordar «declarar la guerra a la guerra» i es van comprometre a lluitar amb contundència contra el bel·licisme de les classes dirigents en favor de la pau. La radicalitat del posicionament de la Internacional en contra de les guerres fins i tot va fer pensar a molta gent que aquesta actitud, per ella mateixa, seria suficient per evitar l'esclat d'un conflicte armat entre les principals potències del vell continent. ¿Com podia, qual-sevol país, començar una guerra en contra d'un altre si els que havien de nodrir els respectius exèrcits (membres majoritàriament dels sectors socials populars) es negaven a participar-hi?¹¹ L'escriptor Stefan Zweig, en la seves reflexions autobiogràfiques, ho expressa de manera transparent: «Confíavem en Jaurès —líder del partit socialista francès, del qual parlarem tot seguit—, en la Internacional Socialista; creïem que els ferroviaris volarien les vies abans que els trens poguessin transportar els seus camarades cap al

9. G. D. H. Cole, *Historia del pensamiento socialista*, México: Fondo de Cultura Económica, 1953, vol. II titulat «Marxismo y Anarquismo 1850-1890».

10. Julius Braunthal, *History of the International. 1864-1914*, Londres: Thomas Nelson and Sons Ltd., 1966; Annie Kriegel, *Las internacionales obreras*, Barcelona: Ediciones Martínez Roca, 1985.

11. M. Ferro, *La Gran Guerra...*, p. 75-83.

front com animals que són conduïts a l'escorxadó». Malauradament els fets van desmentir els benintencionats com Zweig, que, segons ell mateix expressava, per raó del seu idealisme col·lectiu «havíem ignorat i menyspreat el perill».¹²

En primer lloc, al si mateix de la Internacional, van sorgir diferències entre les seccions de cadascun dels països respecte de quina havia de ser la fórmula més eficaç de lluita contra la guerra. Les desavinences al voltant de les accions concretes que en cada país s'havien de portar a terme per fer front a una hipotètica mobilització militar van portar a discussions inacabables sense que es prenguéssin cap decisió en ferm, ni a Stuttgart el 1907, ni en reunions posteriors a Copenhaguen (1910) o a Viena (1913). I quan, al juliol de 1914, les relacions internacionals es van anar tensant després de l'atemptat que va provocar la mort de l'hereu de la corona austríaca a Sarajevo, i de la consegüent declaració de guerra d'Àustria a Sèrbia el 28 de juliol, la Internacional, reunida a Brussel·les els dies 29 i 30 de juliol, només va ser capaç de prendre la decisió de convocar una nova reunió el 9 d'agost següent a París per acabar de prendre una decisió sobre què calia fer en cas de mobilització general. La Internacional, doncs, havia fet tard.¹³

El dia 31 de juliol, al centre de París, queia assassinat Jean Jaurès, el dirigent socialista francès que més s'havia distingit en la lluita per la pau. L'autor del crim va ser un jove estudiant ultranacionalista francès. Només uns dies abans, el dia 25 de juliol de 1914, a Lió, Jaurès havia pronunciat un més dels seus abrandats discursos en contra de la guerra en què denunciava obertament la hipocresia de la diplomàcia europea (inclosa la francesa) i clamava perquè «el proletariat reuneixi totes les seves forces per evitar l'horrible amenaça» que

Jean Jaurès (1859-1914)

planava sobre Europa en el seu conjunt.¹⁴ La mort de Jean Jaurès representa l'al·legoria perfecta del fracàs del moviment obrer internacionalista en els seus esforços per contenir la catàstrofe.

Quan, a la primeria d'agost, es va produir la mobilització en els països implicats en el conflicte i els mandataris de cada país van demanar als seus ciutadans de fer pinya amb el govern en aquell moment crític, es va assistir al segon acte del drama pel que fa a la divisió del moviment socialista. Iniciada la guerra, els dirigents obrers es van veure arrossegats per la voràgine bel·licista,

12. Stefan Zweig, *El mundo de ayer. Memorias de un europeo*, Barcelona: Acantilado, 2002, p. 257.

13. A. Kriegel, *Las internacionales...*, p. 58-61; James Joll, *The Second International. 1889-1914*, London: Routledge, 1974 (la primera edició data de 1955).

14. El discurs ha estat reproduït recentment a *Los discursos que cambiaron el mundo*, Barcelona: Prisa Innova S.L., 2009, p. 30-37.

i amb algunes destacades excepcions, davant de l'entusiasme general amb què va començar el conflicte, van acceptar de donar suport als respectius governs per tirar endavant la guerra. A França, els discursos de Jaurès i el seu assassinat havien estat debades. Just el mateix dia del seu enterrament (el 4 d'agost), els seus companys socialistes van acceptar d'incorporar-se al moviment de la Unió Sagrada, propugnada pel president de la república francesa, l'alsacià R. Poincaré.

A Alemanya, el Partit Social Demòcrata, la força més important del parlament, va acceptar donar suport al govern de l'emperador Guillem II votant a favor dels crèdits per finançar el presupost extraordinari de guerra. Això sí, no sense patir una dolorosa escissió, amb l'abandonament del partit d'alguns dels més destacats dels seus dirigents, com Karl Liebknecht i Rosa Luxemburg. La seva dissidència pacifista els va conduir directament a la presó, on van passar tots els anys de la guerra. Només van poder sortir-ne al novembre de 1918, en el context del moviment revolucionari que havia començat a Alemanya en el darrer moment del conflicte. Dos mesos després, Liebknecht i Luxemburg van ser assassinats per escamots paramilitars, que sembla que actuaven sota les ordres dels seus antics companys de partit, aquells que el 1914 havien donat suport al govern en la guerra i que havien arribat al govern amb la revolució que havia provocat la caiguda de l'imperi i la proclamació de la república. Finalment, també a Anglaterra, a primers d'agost de 1914, el partit laborista es va veure arrossegat per l'onada bel·licista, i només alguns sectors minoritaris i dirigents com Ramsay Mac Donald van adoptar una posició dubitativa respecte del conflicte, ambigüitat que els va valdre l'acusació de traïdors.¹⁵

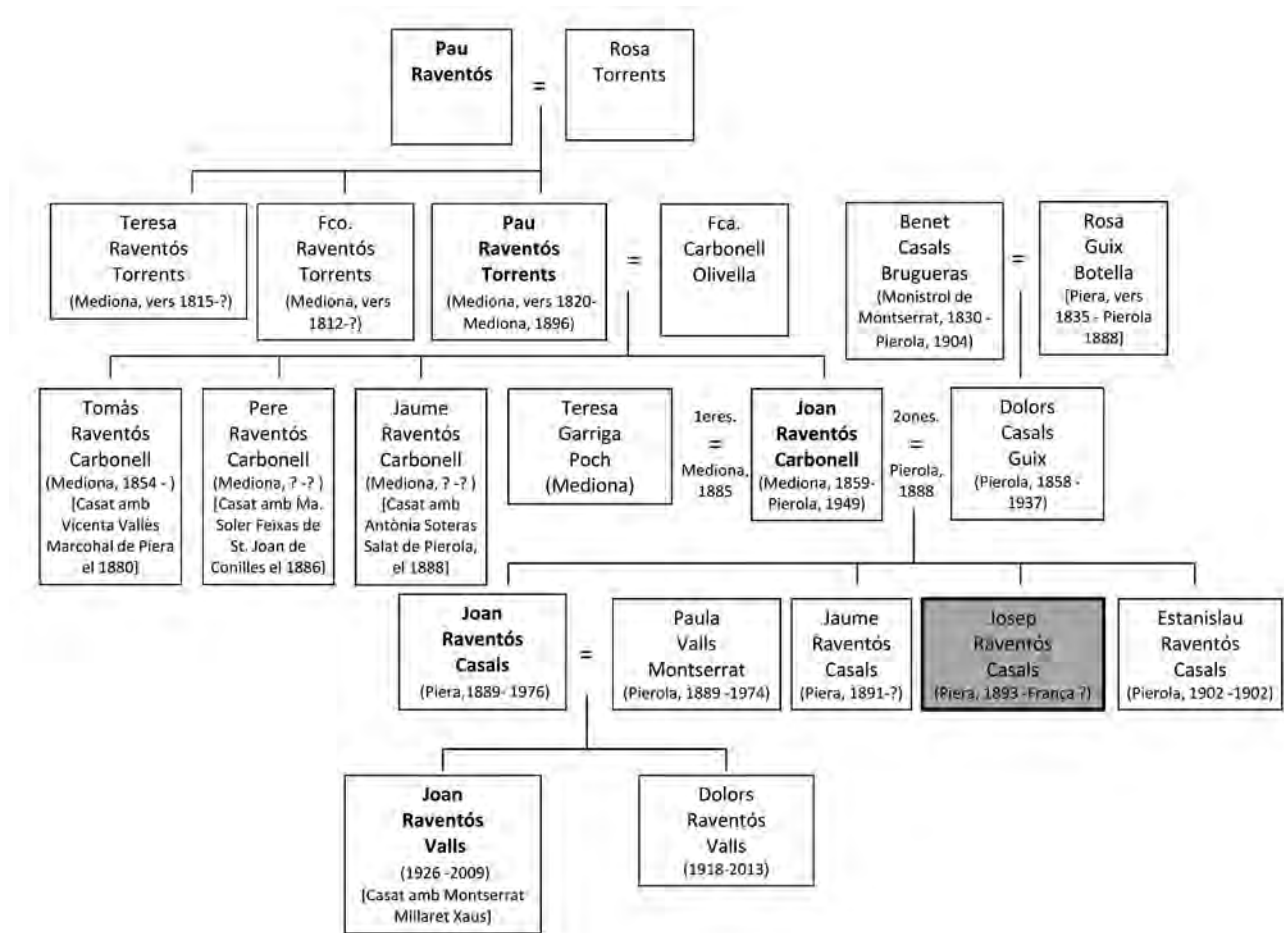
15. Per als posicionaments dels partits socialistes dels diferents països (inclosos els neutrals), vegeu el llibre coetani del socialista de tendència germanòfila Faustino Ballvé, *El socialismo y la guerra*, Barcelona: Casa Editorial Estudio, 1916. També, vegeu, M. Ferro, *La Gran Guerra...*, p. 282-313.

UN INTERNACIONALISTA CATALÀ EN TEMPS DE LA GRAN GUERRA

Malgrat el fracàs de l'internacionalisme a l'hora d'evitar la catàstrofe de 1914, la ideologia pacifista que se'n derivava havia aconseguit penetrar a fons en la societat i en les consciències dels sectors populars, que des de sempre havien estat els principals perjudicats per les guerres i els conflictes armats de tot tipus, especialment en aquells països on existia el servei militar obligatori, com era el cas de l'Estat espanyol. L'existència de diverses fórmules per evitar aquesta prestació no feia sinó posar al descobert de manera patent les brutals desigualtats socials, en la mesura que els membres de les classes benestants tenien a l'abast procediments per eximir-se de complir-la, mentre que els sectors populars, en canvi, no tenien manera d'evitar-la. Si en temps de pau, per a les classes més modestes, el servei militar constituïa un greu problema, en temps de conflicte l'allistament i la crida a files esdevenia un autèntic drama.¹⁶ Tot plegat ens porta a tractar l'experiència de l'hostaletenc Josep Raventós i Casals, a qui hem volgut donar un protagonisme especial en aquestes planes destinades a recordar la Gran Guerra.

Josep Raventós pertanyia a una modesta família de pagesos originària de Mediona (a l'actual comarca del Penedès). Desconeixem per quina raó els Raventós van abandonar el seu poble originari i van establir-se als municipis de Piera i Pierola. El primer dels Raventós que va fer cap a Piera sembla que va ser Tomàs Raventós i Carbonell, qui el 1880 es va casar

16. Sobre el servei militar obligatori a Espanya vegeu José Antonio Crespo-Francés Valero, *A las armas. Reclutamiento y Servicio militar en España desde sus orígenes hasta nuestros días*, Madrid: Multimedia Militar S.L., 2009; Fidel Molina, *Servicio militar y conflicto. Historia y sociología de las quintas en España (1878-1960)*, Lleida: Ed. Milenio, 2012 i molt especialment, Albino Feijóo Gómez, *Quintas y Protesta Social en el Siglo XIX*, Madrid: Ministerio de Defensa, 1996.

amb una pierenca, Vicenta Vallès i Marçal.¹⁷ El seu germà, Jaume Raventós i Carbonell, uns anys després, el 1888, es casava amb una noia dels Hostalets de Pierola, Antònia Soterias i Salat. El matrimoni es va celebrar a l'església del veïnat de ca n'Aguilera (al terme municipal de Piera, a tocar dels Hostalets). Però ens interessa especialment un altre dels germans Raventós i Carbonell, Joan, el qual s'havia casat en primeres núpcies a Mediona el 1885 amb Teresa Garriga i Poch. Ben poc després va quedar vidu, i el 1888, només uns

dies de diferència respecte del seu germà Jaume abans esmentat, es tornava a casar, aquest cop als Hostalets de Pierola amb una noia de 23 anys anomenada Dolors Casals i Guix. Al poble dels Hostalets, Dolors Casals era coneguda popularment com la *Beneta*, pel nom de pila del seu pare, Benet Casals. A partir d'aquest moment, Joan Raventós i Carbonell, i amb ell tots els seus descendents que han anat portant aquest mateix nom de pila, va passar a ser conegut als Hostalets amb el sobrenom de *Joan de la Beneta*.

Els anys finals de la dècada de 1880 i primers de 1890, quan Joan Raventós i Carbonell havia arribat als Hostalets de Pierola, eren aquells en què es va abatre sobre les vinyes de la contrada

17. Vegeu l'arbre genealògic de la família Raventós.

la destructiva plaga de la fil·loxera.¹⁸ Ell mateix n'experimentava els efectes en pròpia pell i el 1893 es veia obligat a renunciar i a retornar al propietari una vinya que conreava sota contracte de rabassa morta, d'uns 5,6 jornals d'extensió, més de la meitat dels quals encara no havia tingut temps de plantar de ceps quan la fil·loxera va començar a matar els que sí que ja tenia plantats.¹⁹ Raventós, amb poc més de 30 anys, havia passat pel tràngol de la mort de la seva primera muller i ara havia de fer front al daltabaix que significava la fil·loxera. La seva situació familiar no era precisament falaguera quan va acudir a presentar la renúncia de la vinya esmentada, atès que del seu matrimoni amb Dolors Casals i Guix ja havien nascut tres nois, el més gran dels quals, Joan, només tenia quatre anys. El segon, Jaume, en tenia dos i el més petit, Josep, tot just acabava de néixer. És precisament aquest darrer sobre el qual voldríem cridar l'atenció del lector.

Josep Raventós i Casals va néixer, per tant, el 1893, en aquell context de profunda crisi econòmica i social derivada de la fil·loxera. No sabem per quina raó va ser batejat a Piera, però va acudir a l'escola dels Hostalets, que en aquells anys regentava el mestre Joan B. Lladós.²⁰ Res més sabem de la seva infantesa i joventut fins a l'edat de vint anys.

18. Miquel Gutiérrez Poch, «La fil·loxera a l'Anoia (1878-1900). Contribució a l'estudi de la crisi agrària de finals del segle XIX a Catalunya», a *Estudis. Temes sobre la comarca de l'Anoia*, 1 (1985), p. 23-36.

19. Arxiu Municipal dels Hostalets de Pierola, altes i baixes de l'amillament, reg. 56.

20. El germà de Josep Raventós, Joan, regidor de l'Ajuntament de Pierola després de les eleccions d'abril de 1931, va prendre la iniciativa d'homenatjar el mestre Lladós dedicant-li una plaça de nova construcció. Com que la plaça va acabar essent batejada amb el nom de plaça de la República, es va decidir finalment que la proposta de Raventós es concretaria dedicant-li a Lladós el carrer principal del poble (Montserrat Cucurella-Jorba, Jordi Parcerisas, Francesc Valls-Junyent, *100 anys d'escoles als Hostalets de Pierola. 1913-2013*, Els Hostalets de Pierola: Ajuntament dels Hostalets de Pierola, 2013, p. 88-95).

Segons explica ell mateix en una carta posterior, el dia 1 de novembre de 1913 va marxar de casa amb la voluntat d'anar-se'n a l'Argentina.²¹

Aquesta intenció, però, no va arribar a materialitzar-se i finalment va creuar els Pirineus per establir-se a França. L'indret escollit va ser la ciutat de Saint-Nazaire, al departament de la Loire Atlàntica. Es tracta d'una ciutat portuària que, en el moment de l'arribada de Josep Raventós, s'acostava als 40.000 habitants. El trobem residint al número 30 de la *rue* des Caboteurs, ben a prop del port que donava a aquesta capital de departament dinamisme econòmic i un aire cosmopolita.²²

Encara que de la documentació disponible és absolutament impossible escatir del cert els motius que van portar Raventós a abandonar el seu poble natal, no se'ns escapa que, per l'edat que tenia quan va marxar dels Hostalets de Pierola, era el moment d'entrar en quintes. Així sembla poder deduir-se a partir del que ell mateix diu en la carta transcrita en l'annex d'aquest treball. En aquests anys de 1912 i 1913, el compliment del servei militar a l'Estat espanyol per als fills de famílies modestes com era el cas dels Raventós volia dir, amb molta seguretat, haver d'anar a la guerra de l'Àfrica, on després de la nefasta campanya de 1909 (en la qual l'ocupació de 300 km² va costar més de 3000 baixes a les tropes espanyoles integrades per soldats de lleva) es va entrar en una situació de guerra intermitent que requeria de ser constantment alimentada per mitjà d'un incessant enviament de tropes des de la península.²³ En definitiva, podem suposar sense gaire risc d'equivocar-nos que Raventós va fugir d'Espanya per evitar la guerra del Marroc. Ara

21. Documentació particular conservada per la família Raventós. Carta escrita per Josep Raventós i Casals el dia 1 de novembre de 1915.

22. Documentació particular conservada per la família Raventós. Carta escrita per Josep Raventós i Casals el dia 30 de setembre de 1915.

23. Emilio Marín Ferrer, *Atlas Ilustrado de las Guerras de Marruecos. 1859-1926*, Madrid: Susaeta, 2012.

Saint-Nazaire (Loire Atlàntica), al principi del segle XX

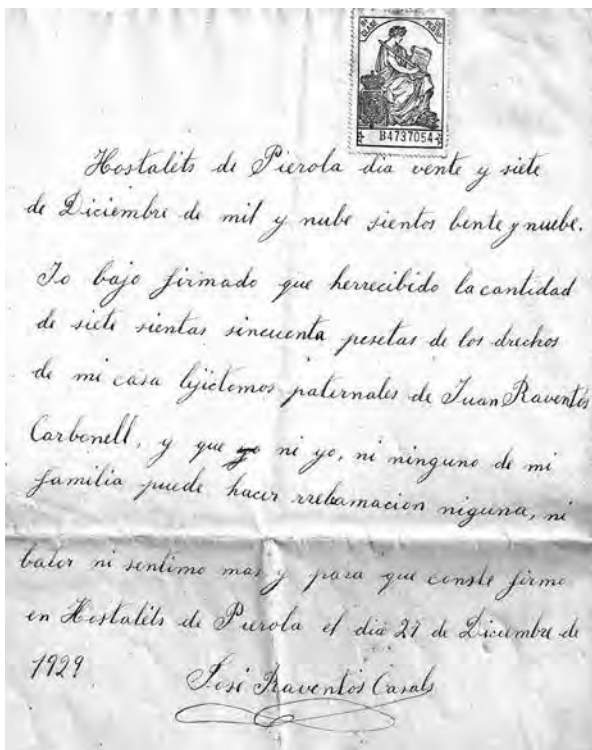
bé, només vuit mesos després de la seva arribada a França, esclatava la Primera Guerra Mundial. Allà, però, per la seva condició d'estranger degué poder estalviar-se la mobilització.

La carta que Josep Raventós i Casals va escriure a la seva família dels Hostalets de Pierola el 30 de setembre de 1915 —la transcripció de la qual s'inclou en aquestes planes— mostra de manera contundent fins a quin punt havia assimilat el pensament i la ideologia internacionalista. Les seves paraules contra la guerra han de ser interpretades en el context de finals de 1915, quan la Primera Guerra Mundial ja feia més d'un any que havia entrat en un punt mort del qual només es derivava una sagnia constant de vides i de ferits, a més d'incomptables dificultats per a la població de la rereguarda; inconvenients que eren conseqüència de la grandiosa mobilització de recursos per finançar un esforç bèl·lic que no cessava de créixer. Era el moment, també, en què el moviment socialista

internacional tornava a reprendre la lluita contra la guerra que havia abandonat després del fracàs en impedir-la l'agost de 1914.²⁴ Ens quedarà, però, sempre el dubte de si Josep Raventós i Casals va adquirir la ideologia que expressa amb vehemència en la seva carta del 30 de setembre allà mateix, a la pàtria de Jean Jaurès, o ja la tenia quan va decidir marxar de casa seva.

De Josep Raventós i Casals, no en sabem pràcticament res més. La darrera notícia que en tenim data del 27 de desembre de 1929, quan va

24. El mateix mes de setembre de 1915, destacats dirigents socialistes de països com França, Alemanya, Rússia o Itàlia es van reunir a la ciutat suïssa de Zimmerwald, on van aprovar un manifest, alguns passatges del qual tenen un paral·lisme ben curiós amb altres de la carta de Raventós transcrita en aquestes planes de només unes setmanes després. Marc Ferro, *La Gran Guerra...*, p. 290-313.

tornar als Hostalets de Pierola per signar un rebut per la quantitat de 750 ptes. que reconeixia que el seu pare Joan Raventós i Carbonell li havia entregat «de los derechos de mi casa legítimos paternales de Juan Raventós Carbonell».²⁵ La seva posició radicalment contrària a la guerra i la seva contundent reivindicació de la solidaritat internacional entre els membres de la classe treballadora voldriem que servís per recordar i homenatjar aquells que, ara fa un segle, no es van deixar arrossegar per l'eufòria bel·licista dels primers moments d'una guerra, que en realitat, com totes, no va guanyar ningú i que, si algú es pot dir que la va perdre, va ser la humanitat en el seu conjunt.²⁶

25. Documentació particular conservada per la família Raventós. Carta de pagament de 27 de desembre de 1929.

26. Vegeu en aquest mateix número, a la secció *Garba*, l'article «Una rosella com a homenatge», de Josep M. Solà, que fa referència igualment a la Primera Guerra Mundial.

FRANCESC VALLS-JUNYENT (els Hostalets de Pierola, 1966) és professor del departament d'Història i Institucions Econòmiques de la Universitat de Barcelona, membre del Centre d'Estudis Antoni de Capmany de la mateixa universitat i del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada.

ANNEX.

CARTA DE JOSEP RAVENTÓS I CASALS A LA SEVA FAMÍLIA. 30 DE SETEMBRE DE 1915²⁷

«Apreciados padres y hermano:

La presente estoy gozando de la más perfecta salud, y estoy deseando que vosotros disfruten de la misma.

Tomo la pluma para darvos contestación de la carta que recibí el 29 de setiembre y estaba en fecha del 24 mismo. Enterado de allí, veo que [h]an recibido mi carta del 28 y mis postales. Según veo se [h]an figurado Vdes. que yo estoy muy mal, por que [he] dejado el oficio, y me [he] puesto en otro; pero no se equibocan de mucho? También veo que se [h]an enterado de mi biaje de cuando vení en Francia y el señor que lo [h]a dicho a vosotros seguramente que lo tení[a] que pasar igual que yo, y explicando toda la verdat, yo no quiero negársela, por que ya lo saben. Si yo [h]ubiera tenido que esplicarla, no la [h]abria dicho, y les diré por que motivo: es para no darvos penas al esplicarvos mi vida, y mi modo de pensar tan extraño.

Estoy pensando que vendrá dia que tendré que quejarme con razón, por que quiero, pasar los sufrimientos más tristes que se pueden ver, antes de defender los intereses de los capitalistas, y entregarme en las manos del gobierno, para hacer el servicio militar. No quiero que me lleven en el campo de batalla por carne de cañon, y despues venir sin piernas o sin brazos, y tener que pedir limosna á los capitalistas que heya defendido sus intereses, y me sierran las puertas para no darla. Pues así es que yo quiero bivar con mi idea mientras tenga salud. Pienso que en todas partes del mundo tendré que ser explotado, por el capitalista pero [h]aré los posibles de no defenderles los intereses que son robados del pobre obrero. Que es la [pena] más grande y más mal de unirnos; si todos estábamos unidos no se mataría ningún hijo de madre en guerra, y tanpoco por la ambición del capital no se pelearíamos ningún obrero, por que los capitalistas no mandarían; nosotros mandaríamos a ellos. No [h]abria hombre que se matara en el trabajo por otro, y el hombre que no podría, por alguna razon, le daríamos de comer nosotros y no lo daríamos al capitalista, para recrearse en nuestras costillas, y llevarnos a la guerra para mantener los intereses que son robados de nosotros obreros. Y después cuando los bemos, por cuenta de pegarles cuatro tiros, les damos las gracias de que nos traen en la guerra, y nos maten como si fuéramos carneros, y después los que bienen de la guerra heridos dan gracias á sus mayoresales que les [h]acian pasar [h]ambre y sufrimientos, para defender el r[o]bo que nos [h]acen todos los días en su saber y politica. Si todos estabamos unidos y tenieren mi modo de pensar tendríamos el mismo estudio y saber, por que no valdría el saber para robarnos de unos a otros, y no como ahora que somos peor que las bestias.

27. La transcripció d'aquest document s'ha fet intentant mantenir sempre que fos possible l'ortografia i la puntuació de l'original. Algunes vegades, per tal de facilitar-ne la lectura, ha calgut modificar-ne l'accentuació i rectificar-ne l'ortografia.

Si España se pone en la guerra y tengo que marcharme de Francia, haré todos los posibles para marcharme de Europa aunque tenga que irme en el Japón para no defender los intereses de los patriotas o sean los capitalistas. Mientras tenga salud en todas partes me es igual, para pasar sufrimientos.

Me disculparán si desprecio tanto la patria, pero a vosotros les aprecio más que nunca, y quiero venir algún día a visitaros aún que tenga que venir oculto. Y si, por suerte, podía venir con libertad después de esta guerra, que quien sabé quien la verá terminada, entonces quisiera estar en vuestra compañía, [h]asta que llegará el último día de la vida, porque estimación como la vuestra, no creo encontrarla en ningún otro lado del mundo.

Hoy recibí carta de Bonifacio, y me dicé que aquí ésta tan mal por la pérdida del vino, y también por el poco trabajo de fabricación, y por el caro que se [h]an puesto los comestibles de alimentación. Y yo creo que si un sitio esta mal, el otro aún lo esta más y en todas partes lo mismo.

Podeis estar seguros que les explico la verdad, yo [h]asta ahora no sé lo que es sufrimiento de enfermedades, ni tampoco tenerme que quedar un solo momento sin saber en donde ir a comer y dormir, dejando aparte lo del viaje, que vení en Francia. Estoy en un temperamento que la plata ya no me [h]ace ilusión ninguna, por más que estoy a[h]orrandando todo lo que puedo, pero me parece que lo gastaré para seguir mundo y aprender experiencias y sufrimientos. Me hago cargo que nací pobre, y tengo que morir igual, y para no poder disfrutar de los recreos del mundo, estoy conforme en pasar sus calamidades. Y pueden dar noticias de algo de ello.

Nada más por hoy, se despide vuestro hijo qué quis[i]ere abrazaros. Y tú, hermano mío, me das pruebas en lo que me escribes de que me aprecias, por que no tienes ambición en los intereses que te pertocan a tu para repartirlos conmigo. Yo tampoco no te olvidaré un momento en lo que te sea posible. Adiós.

José Raventós

[...]

Tiraré la carta el 2 de octubre de 1915 pidiendo La Internacional que benga».